

MAKTABGACHA TA’LIM SIFATINI OSHIRISHDA PEDAGOG KADRLAR SALOHIYATI

Xolxo‘jayeva Mehriniso Ismonxo‘ja qizi
NamDPI, Maktabgacha ta’lim yo‘nalishi 1-bosqich talabasi
Xolxojayevamehriniso833@gmail.com Tel: 94 571 74 76
DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23254190>

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha ta’lim sifatini oshirishda pedagog kadrlar salohiyatining o‘rni tahlil qilingan. Maqolada pedagog kasbiy kompetentligining tarkibiy qismlari, kadrlar tayyorlash va malaka oshirish tizimidagi zamonaviy yondashuvlar, xalqaro tajriba hamda amaliyotda uchraydigan kadrlar bilan bog‘liq muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari yoritilgan. Muallif maktabgacha ta’lim sifati, avvalambor, pedagogning kasbiy mahorati, uzluksiz o‘z ustida ishlashi va zamonaviy metodikalarni amaliyotga tatbiq eta olish qobiliyatiga bevosita bog‘liq ekanligini asoslab bergan.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, pedagog kadrlar salohiyati, kasbiy kompetentlik, malaka oshirish, pedagogik mahorat, ta’lim sifati, uzluksiz kasbiy rivojlanish.

Аннотация. В данной статье проанализирована роль кадрового потенциала педагогов в повышении качества дошкольного образования. Рассмотрены составляющие профессиональной компетентности педагога, современные подходы к подготовке кадров и повышению квалификации, зарубежный опыт, а также проблемы, связанные с кадровым обеспечением на практике, и пути их решения. Автор обосновывает, что качество дошкольного образования напрямую зависит от профессионального мастерства педагога, его непрерывного самосовершенствования и способности внедрять современные методики в практику.

Ключевые слова: дошкольное образование, кадровый потенциал педагогов, профессиональная компетентность, повышение квалификации, педагогическое мастерство, качество образования, непрерывное профессиональное развитие.

Annotation. This article analyzes the role of the potential of pedagogical staff in improving the quality of preschool education. It examines the components of teachers’ professional competence, modern approaches to staff training and professional development, international experience, as well as personnel-related problems encountered in practice and ways to overcome them. The author substantiates that the quality of preschool education directly depends on the teacher’s professional skill, continuous self-improvement, and the ability to implement modern methods into practice.

Key words: preschool education, potential of pedagogical staff, professional competence, professional development, pedagogical skill, quality of education, continuous professional growth.

Ta’lim tizimining har qanday bo‘g‘inida, xususan maktabgacha ta’limda, sifat ko‘rsatkichlarining eng muhim va bevosita omili — bu pedagog kadrlar salohiyatidir. Qanchalik zamonaviy dastur va moddiy-texnik baza yaratilmasin, uni amalga oshiruvchi pedagogning kasbiy mahorati yetarli darajada bo‘lmasa, kutilgan natijaga erishib bo‘lmaydi. Xalqaro tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, bolaning rivojlanish natijalariga ta’sir etuvchi omillar orasida

28.09.2026

pedagogning kasbiy tayyorgarligi va u bilan bolalar o’rtasidagi o’zaro munosabat sifati birinchi o’rinda turadi.

O’zbekistonda maktabgacha ta’lim tizimini isloh qilish jarayonida pedagog kadrlarni tayyorlash va ularning malakasini oshirish masalasiga alohida e’tibor qaratilmoqda. “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to’g’risida”gi Qonun hamda davlat ta’lim standarti pedagoglarning kasbiy kompetentligiga nisbatan aniq talablarni belgilaydi. Biroq amaliyotda kadrlar salohiyatini oshirish borasida hali ham bir qator yechimini kutayotgan muammolar mavjud.

Maqolaning maqsadi — maktabgacha ta’lim sifatini oshirishda pedagog kadrlar salohiyatining ahamiyatini nazariy jihatdan asoslash, kasbiy kompetentlikning tarkibiy qismlarini tahlil qilish, xalqaro tajribani o’rganish hamda kadrlar salohiyatini oshirishga xizmat qiluvchi amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: pedagog kasbiy kompetentligi tushunchasini yoritish; kadrlar tayyorlash va malaka oshirish tizimidagi zamonaviy yondashuvlarni tahlil qilish; xalqaro tajribani qiyoslash; amaliyotdagi kadrlar bilan bog’liq muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish yo’llarini taklif etish.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, O’zbekiston Respublikasida 2030 yilgacha ta’lim sohasini rivojlantirish strategiyasida maktabgacha ta’lim tizimini yanada takomillashtirish, jumladan pedagog kadrlar tayyorlash sifatini oshirish ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan. Shu munosabat bilan pedagog kadrlar salohiyatini ilmiy asosda tahlil qilish va uni oshirish yo’llarini izlab topish nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham ega bo’lib qolmoqda.

Pedagogika fanida “kasbiy kompetentlik” tushunchasi pedagogning o’z faoliyatini yuqori samaradorlik bilan amalga oshirishga imkon beruvchi bilim, ko’nikma, malaka va shaxsiy fazilatlar majmuasi sifatida talqin etiladi. Maktabgacha ta’lim pedagogining kasbiy kompetentligi bir necha tarkibiy qismlardan iborat: nazariy-metodik tayyorgarlik (bola rivojlanishi psixologiyasi va pedagogikasi bo’yicha chuqur bilim); amaliy-texnologik ko’nikmalar (zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo’llay olish); kommunikativ kompetentlik (bolalar, ota-onalar va hamkasblar bilan samarali muloqot o’rnatish); hamda shaxsiy-axloqiy fazilatlar (bolaga mehr-oqibat, sabr-toqat, kasbiy mas’uliyat).

Bu tarkibiy qismlarning har biri alohida ahamiyatga ega bo’lsa-da, ular yaxlit tizimda namoyon bo’lgandagina pedagogning haqiqiy kasbiy mahorati shakllanadi. Xususan, nazariy bilimga ega bo’lgan, ammo amaliy ko’nikmalari yetishmaydigan pedagog bolalar bilan samarali ishlay olmaydi, aksincha esa amaliy tajribaga ega bo’lgan, ammo nazariy asosi zaif pedagog ham zamonaviy talablarga javob bera olmaydi. Shu bois pedagog tayyorlash tizimida nazariya va amaliyotning uzviy bog’liqligini ta’minlash muhim vazifa hisoblanadi.

Shuningdek, pedagogning kasbiy kompetentligi tarkibida raqamli savodxonlik ham tobora muhim o’rin egallamoqda. Zamonaviy pedagog interaktiv ta’lim vositalaridan, elektron resurslardan va bolalar rivojlanishini kuzatish uchun mo’ljallangan raqamli dasturlardan foydalana olishi lozim. Bunday kompetentlik pedagogga o’z faoliyatini tahlil qilish, bolalarning individual rivojlanish traektoriyasini kuzatib borish va ota-onalar bilan operativ aloqa o’rnatish imkonini beradi.

So’nggi yillarda pedagog kadrlar salohiyatini oshirishga qaratilgan bir qancha zamonaviy yondashuvlar shakllanmoqda. Ulardan biri — uzluksiz kasbiy rivojlanish (continuous professional development) kontsepsiyasi bo’lib, unga ko’ra pedagogning malaka oshirishi bir

28.09.2026

martalik tadbir emas, balki butun faoliyat davomida davom etadigan uzluksiz jarayon sifatida qaraladi. Bu yondashuvda pedagog nafaqat rasmiy kurslarda, balki hamkasblar bilan tajriba almashish, o‘z-o‘zini rivojlantirish va amaliy tadqiqotlar orqali ham kasbiy o‘sishga erishadi.

Ikkinchi muhim yondashuv — mentorlik (murabbiylik) tizimidir. Tajribali pedagoglar yosh mutaxassislariga amaliy ko‘nikmalarni o‘rgatish, ularning kasbiy shakllanishida yo‘l-yo‘riq ko‘rsatish orqali kadrlar salohiyatini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, mentorlik tizimi joriy etilgan muassasalarda yosh pedagoglarning kasbdan ketish darajasi sezilarli kamayadi va ularning kasbiy o‘sish sur‘ati oshadi.

Uchinchi yondashuv — amaliyotga yo‘naltirilgan malaka oshirish modeli bo‘lib, unda pedagoglar nazariy ma‘ruzalar bilan bir qatorda real ta‘lim muhitida amaliy mashg‘ulotlar, video tahlil va o‘zaro kuzatuv (peer observation) orqali o‘z faoliyatini takomillashtiradilar. Bunday model an‘anaviy, faqat nazariy ma‘lumot berishga qaratilgan malaka oshirish kurslariga nisbatan ancha yuqori samara berishi ilmiy tadqiqotlarda isbotlangan.

Pedagog kadrlar salohiyatini oshirish borasidagi xalqaro tajribani o‘rganish muhim ahamiyatga ega. Finlyandiyada maktabgacha ta‘lim pedagogi bo‘lish uchun oliy ma‘lumot talab etiladi va pedagoglar kasbiy faoliyati davomida muntazam ravishda ilmiy-amaliy tadqiqotlarda ishtirok etadilar, bu esa ularning nazariy va amaliy salohiyatini uzluksiz oshirib boradi. Singapurda esa pedagoglarni malaka darajasiga qarab bosqichma-bosqich sertifikatlashtirish tizimi joriy etilgan bo‘lib, har bir bosqich pedagogning maosh darajasi va martabaviy o‘sishi bilan bog‘liq, bu esa kasbiy rivojlanish uchun kuchli rag‘batlantiruvchi omil hisoblanadi.

Janubiy Koreyada davlat maktabgacha ta‘lim pedagoglarining yiliga kamida belgilangan miqdordagi soatda malaka oshirishdan o‘tishini majburiy talab sifatida belgilagan, bunda malaka oshirish dasturlari amaliy ko‘nikmalarga asoslangan modullardan tashkil topgan. O‘zbekistonda ham xalqaro tajribadan kelib chiqib, pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish milliy tizimi orqali maktabgacha ta‘lim pedagoglari uchun maxsus modulli dasturlar joriy etilmoqda, biroq ushbu dasturlarning amaliy yo‘naltirilganligini yanada kuchaytirish zarurati saqlanib qolmoqda.

Pedagog kadrlar salohiyatini ob‘ektiv baholash uchun aniq mezonlar tizimidan foydalanish zarur. Amaliyotda quyidagi asosiy ko‘rsatkichlar qo‘llaniladi: pedagogning nazariy-metodik tayyorgarlik darajasi; bolalar bilan olib boriladigan mashg‘ulotlar sifati va ularning davlat ta‘lim standarti talablariga muvofiqligi; zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llay olish darajasi; ota-onalar va hamkasblar tomonidan berilgan baho; hamda pedagogning o‘z kasbiy faoliyatini tahlil qilish va takomillashtirish qobiliyati (refleksiya). Ushbu mezonlarning kompleks tarzda qo‘llanilishi kadrlar salohiyatini haqqoniy baholash imkonini beradi.

Bunday baholash tizimini amaliyotga tatbiq etishda portfolio usulidan foydalanish ham samarali natija berishi mumkin. Pedagog o‘z faoliyati davomida ishlab chiqqan metodik ishlanmalar, o‘tkazgan ochiq mashg‘ulotlar taqrizlari, malaka oshirish sertifikatlari va bolalar rivojlanishi bo‘yicha kuzatuv natijalarini portfolioga jamlash orqali o‘z kasbiy o‘sishini hujjatlashtirishi mumkin. Bu esa attestatsiya jarayonini yanada ob‘ektiv va shaffof qilishga xizmat qiladi.

5. Amaliyotdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari

O‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, pedagog kadrlar salohiyatini oshirish borasida bir qator muammolar mavjud: ayniqsa qishloq hududlarida malakali va tajribali pedagoglarning yetishmasligi; malaka oshirish kurslarining ko‘pincha nazariy xarakterda bo‘lib, amaliy ko‘nikmalarni yetarli shakllantirmasligi; yosh pedagoglarga mentorlik ko‘rsatish tizimining

yetarli darajada rivojlanmaganligi; hamda pedagoglarning kasbiy faoliyatini moddiy va ma’naviy rag‘batlantirish mexanizmlarining kuchsizligi natijasida malakali kadrlarning kasbni tark etishi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi chora-tadbirlar taklif etiladi: malaka oshirish dasturlarini amaliyotga yo‘naltirilgan holda qayta ko‘rib chiqish va ularga video tahlil, o‘zaro kuzatuv kabi amaliy shakllarni kiritish; har bir maktabgacha ta’lim muassasasida yosh pedagoglar uchun mentorlik tizimini joriy etish; pedagoglarni moddiy va ma’naviy rag‘batlantirish mexanizmlarini takomillashtirish, jumladan malaka toifasiga qarab ish haqi tizimini takomillashtirish; hamda pedagog kadrlarni tayyorlovchi oliy ta’lim muassasalari bilan maktabgacha ta’lim muassasalari o‘rtasida amaliy hamkorlikni kuchaytirish.

Bundan tashqari, pedagoglarning kasbiy hamjamiyatlarga (professional communities of practice) birlashishi, tajriba almashish platformalarida faol ishtirok etishi ham ularning kasbiy salohiyatini oshirishning samarali vositasi hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar asrida onlayn kurslar, vebinarlar va elektron resurslardan foydalanish orqali pedagoglar o‘zlarining geografik joylashuvidan qat’i nazar zamonaviy bilim va metodikalarga kirish imkoniyatiga ega bo‘lmoqdalar, bu esa ayniqsa hududiy tengsizlikni bartaraf etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Alohida ta’kidlash joizki, pedagog kadrlar salohiyatini oshirish faqat davlat tomonidan tashkil etiladigan tadbirlar bilan cheklanib qolmasligi, balki har bir pedagogning shaxsiy tashabbusi va o‘z-o‘zini rivojlantirishga bo‘lgan ichki motivatsiyasi bilan uyg‘un holda amalga oshirilishi lozim. Muassasa rahbariyati tomonidan yaratiladigan qo‘llab-quvvatlovchi va ijodiy muhit, xatolardan qo‘rqmasdan yangi metodikalarni sinab ko‘rish imkoniyati pedagoglarning kasbiy jasoratini oshiradi va natijada ta’lim sifatining barqaror o‘sishiga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta’lim sifatini oshirishda pedagog kadrlar salohiyati hal qiluvchi omil hisoblanadi. Pedagogning nazariy-metodik tayyorgarligi, amaliy ko‘nikmalari, kommunikativ kompetentligi va shaxsiy-axloqiy fazilatlarining uyg‘un rivojlanishigina yuqori sifatli ta’lim jarayonini ta’minlashi mumkin. Uzluksiz kasbiy rivojlanish, mentorlik tizimi va amaliyotga yo‘naltirilgan malaka oshirish modellarini joriy etish, shuningdek xalqaro ilg‘or tajribani milliy sharoitga moslashtirilgan holda qo‘llash pedagog kadrlar salohiyatini tizimli oshirishning asosiy yo‘nalishlari bo‘lib qolmoqda. Kelgusi tadqiqotlarda kadrlar salohiyatini oshirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlarning samaradorligini empirik tarzda o‘rganish dolzarb vazifa bo‘lib qolaveradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. UNESCO. World Conference on Early Childhood Care and Education: Building the Foundation for Sustainable Development. — Paris: UNESCO Publishing, 2022.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi Qonuni. — Toshkent, 2019-yil 16-dekabr.
3. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi va Davlat maktabgacha ta’lim standarti. — Toshkent: Maktabgacha ta’lim vazirligi, 2018.
4. Yo‘ldosheva F. Maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalash nazariyasi va metodikasi. — Toshkent: “Sharq”, 2021.
5. Mardonov Sh. Maktabgacha pedagogika. — Toshkent: “O‘qituvchi”, 2020.
6. NAEYC. Developmentally Appropriate Practice in Early Childhood Programs. — Washington: National Association for the Education of Young Children, 2022.